

VIDEOMANUS - NAKENVISITASJONER I BERGEN FENGSEL

Høyesterett i storkammer, det vil si meg som justitiarius og ti andre dommere, har slått fast at rutinemessige kroppsvisitasjoner i Bergen fengsel brøt med Den europeiske menneskerettskonvensjonen – EMK - artikkel 3 og den tilsvarende bestemmelsen i Grunnloven paragraf 93. Bestemmelsene forbyr blant annet nedverdiggende behandling. Dommen er enstemmig.

Jeg skal i denne videoen forklare kort hvorfor Høyesterett kom frem til dette resultatet.

Denne presentasjonen må ikke forstås som en del av dommen eller et supplement til den, men som en inngang til avgjørelsen som nå foreligger. Jeg kommer til å forenkle litt for å være så pedagogisk som mulig.

Bergen fengsel er et fengsel med høyt sikkerhetsnivå, et lukket fengsel. De tre innsatte i saken Høyesterett nå har behandlet, var innsatte her og sonet lengre fengselsstraffer.

Fra 2018 til 2020 ble de utsatt for et stort antall kroppsvisitasjoner, også kalt nakenvisitasjoner, hvor de måtte kle av seg alle klær og gå sakte ned i dyp knebøy. To av dem ble kroppsvisitert rundt 300 ganger, den tredje noe over 100 ganger. Kroppsvisitasjonene skjedde helt rutinemessig – uten hensyn til sikkerhetsbehovet i det enkelte tilfellet - før og etter hvert besøk i besøksavdelingen og før og etter at de hadde vært utenfor fengslet, også når de hadde følge av tilsatte eller politiet.

Formålet med visitasjonene var særlig å undersøke om de innsatte smuglet med seg narkotika inn eller beskjeder ut av fengselet.

De tre innsatte reiste sak mot staten ved Justis – og beredskapsdepartementet med krav om dom for at kroppsvisitasjonene krenket deres rettigheter etter EMK artikkel 3 og Grunnloven § 93.

De innsatte krever også erstatning for ikke-økonomisk tap med hjemmel direkte i EMK. Det betyr at de krever kompensasjon for den belastningen de har vært utsatt for, uavhengig av om de har hatt noe økonomisk tap. Om det er mulig å gi erstatning på dette grunnlaget er et annet uavklart rettslig spørsmål. For storkammeret har spørsmålet vært begrenset til om det forelå en menneskerettskrenkelse. Spørsmålet om erstatning vil bli behandlet av Høyesterett i avdeling med fem dommere senere i vår.

Høyesterett tar utgangspunkt i at kroppsvisitasjoner kan være lovlig hvis det er nødvendig av sikkerhetsmessige grunner eller for å unngå uorden eller kriminalitet. Men jo mer inngripende undersøkelsene er, desto mer forsiktig må fengselsmyndighetene være med å bruke dem.

Høyesterett slår fast at kroppsvisitasjoner i helt naken tilstand og med dyp knebøy er særlig inngripende. Det følger av praksis fra den Europeiske menneskerettsdomstolen – EMD - at slike visitasjoner bare kan gjøres når det er overbevisende sikkerhetsbehov – «convincing security needs».

Det overordnede utgangspunktet etter EMDs praksis er at helt firkantede rutiner for særlig inngripende kroppsvisitasjoner, ikke er i samsvar med EMK artikkel 3.

Hovedregelen i Bergen fengsel, i den perioden saken for Høyesterett gjelder, var at det skulle gjennomføres kroppsvisitasjoner med dyp knebøy i alle situasjoner som kunne medføre en viss risiko for inn- og utsmugling av ureglementerte gjenstander eller stoffer.

Rutinen, som senere er endret, bygget på helt generelle risikobetraktninger og innebar altså at de innsatte måtte gjennomføre et stort antall inngripende kroppsvisitasjoner, uten at det var nærmere vurdert hvor nødvendig dette var.

Selv om en risiko for inn- og utsmugling av narkotika generelt sett ikke kunne utelukkes for noen av de innsatte, skulle den konkrete sikkerhetsrisikoen også vært vurdert opp mot hensynet til de

innsattes verdighet. Slike avveininger er ikke dokumentert i Bergen fengsel i den perioden Høyesterett har vurdert.

Konklusjonen er derfor at de rutinemessige kroppsvisitasjonene utgjorde en krenkelse av de innsattes menneskerettigheter.

Høyesterett understreker at det i et fengsel som Bergen fengsel vil kunne være nødvendig å foreta kroppsvisitasjoner i naken tilstand, også med dyp knebøy. Men da må retningslinjene være basert på differensierte vurderinger av behovet for sikkerhet holdt opp mot de innsattes verdighet.

Avgjørelsen i sin helhet finner dere på Høyesteretts nettside.